

Nara Petrovič

Nismo le to, kar smo

Ontološko dejstvo, da je vse minljivo, ni bilo nikoli prav dobro sprejeto v zahodni filozofiji in teologiji.

Fr.: U. D.

Odkar obstaja človeštvo, obstajajo ideologije. Že davno v preteklosti so bistri možje ugotovili, da vera in pozornost ljudi – če sta le dovolj intenzivno in fokusirano usmerjeni k določenemu sklopu idej in/ali k vplivni (resnični ali izmišljeni) osebnosti – zmoreta ustvariti neodvisno entiteto, ki kaj hitro pridobi osebne lastnosti, značaj in moč ter začne uveljavljati vpliv nazaj na svoje stvarnike, po potrebi pa tudi na druge ljudi in celo na naravo. Pozneje v zgodovini so takšno entiteto poimenovali egregor (iz grškega korena eger: zavedati se, nadzirati). Večja kot je skupina ljudi in močnejše kot je njihova zavest usmerjena k določenemu egregorju, večja je njegova moč, večji je nadzor. Vi egregorju svoje zavedanje, egregor vam svoj nadzor in moč, skratka.

Sam izraz egregor (ali eggregore) se je v prejšnjih stoletjih uporabljal tajno, izključno v okultnih krogih. Z njim so označevali magična bitja, ki so jih namensko ustvarile posamezne skupine (redovi, bratovščine, kulti), da bi v strnjeni obliki predstavljale skupne težnje in ideale. Ta koncept se utegne današnjemu človeku zdeti primitiven, toda ob prevodu v sodobni jezik nas zbode v oči kot vsem prepoznavna vsakdanja stvarnost.

Richard Dawkins je v knjigi *Sebični gen* (*The Selfish Gene*) leta 1976 s skovanko mem (angl. meme, izg. mím, analogno gene: gín; poslovenjeno mem) z izraza egregor (čeprav ga menda sploh ni poznal) slekel metafizične in magične konotacije ter definicijo približal biološkimi in sociološkimi okvirom. Pojem mem označuje kulturno idejo, družbeno prakso, koncept ali dejavnost, ki postane norma in jo

začnejo v družbi (pod)zavestno ponavljati. Lahko bi ga opredelili tudi kot misel, ki pri širjenju skozi družbo pridobi lastno identiteto, oziroma kot idejo, ki velja kot replikator, posebej v smislu, da deluje kot parazit, ki sili ljudi, da ga pomnožujejo (enako kot virusi). Beseda se uporablja v zvezi mem kompleks za označevanje skupine memov, ki se medsebojno podpirajo in oblikujejo splošen sistem verovanja, npr. religijo. Uporaba besede namiguje na idejo, da je kulturna evolucija, pri kateri selekcija temelji na prilagajanju idej, presegla biološko evolucijo, pri kateri selekcija temelji na dednih značilnostih. Če definicijo egregorja nadgradimo z opisom mema, imamo pred seboj biološki program, bitnost, ki je v nekem smislu živa, zmožna širjenja, razmnoževanja, razplojevanja in parazitiranja ljudi.

Ker so ljudje, ki so poznali mehanizem delovanja egregorja, vedeli, kako ustvariti, razvijati in vzdrževati tako bitnost, so jo lahko po želji tudi spremenili, uničili ali zamenjali s primernejšo. Kadar pa je egregor nastal iz nejasnih, navadno nezavednih vzgibov skupine, ji je lahko ušel iz rok in jo podredil nerazumnemu nadzoru, saj je bilo nerazumno tudi njegovo seme.

V mnogih primerih se je egregor spridil po smrti tistih, ki so ga ustvarili, saj dediči niso več znali upravljati z njim. To je bilo posebej izrazito, kadar se je oblikoval nad zelo vplivno osebnostjo (denimo verskim ali državnim vodjo). Po smrti Bude je tako vpliv človeka Bude izginil, nad množico privrženec je ostal le egregor Buda, ki se je dalje razvijal po kroju upov, strahov, želja, prepričanj, dvomov ... skratka vsebine zavedanja vseh, ki so verjeli vanj.

S tem se je začel neobvladano širiti eggorjev nadzor nad tistimi, ki naj bi jim služil, in se neredko sprevrgel v pravo tiranijo. Primerov tega je na pretek v vsej zgodovini. Navadno tečejo dogodki takole: karizmatični posameznik pritegne k svojim zamislim manjšo skupino povprečnih ljudi, ki se nad idejami navdušijo in ponovajo naslednji red privrženec; ti novačijo naprej, neredko tudi na silo, in postopoma oblikujejo maso vernikov, ki ne morejo več imeti osebnega stika z ustanoviteljem nove ideologije, temveč svojo neskončno radovednost teši s takimi in drugačnimi zgodbami, ki sestopajo iz ožjih krogov privrženec; kar je zavito v tančico skrivnosti, močno buri domišljijo, zato se v raji poleg resničnih epizod iz življenja velečastitega pojavi množica izmišljenih, napihnjenih, včasih strašljivih ali hujskajočih zgodb; to se po smrti (nič hudega slutečega) prvega moža stopnjuje

tako daleč, da v zgodbah ostane bore malo resničnega njega in ogromno upov, strahov, želja, prepričanj, dvomov vseh, ki verujejo vanj.

Prej ali slej se znotraj egregorja oblikuje toliko idejnih navzkrižij, da ne more več ostati enoten; začne se razvejevati. Ena religija se razcepi na dve ali tri, iz teh treh jih nastane deset, iz desetih sto ... Minilo je samo nekaj stoletij ali celo desetletij in že je množica povišala enega človeka v sto bogov. Človek je morda govoril o ljubezni, miru in sožitju, bogovi sejejo sovraštvo, vojno in razdor. Najbolj zanimivo je to, da so vse ločine monoteističnih religij tako ponosne na svoje enoboštvo in zaverovane v svojo izjemnost, da ne vidijo, kako so v stoletjih okoli (bojda) enega in istega boga spletle spor namesto sožitja, kako so ga razdrobile in s tem izgubile. Zato ker nikoli niso imele dejanskega Boga, imele so le malika, egregorja, ki jim je ušel iz rok in jih podredil svoji muhasti volji. Nekateri humanistični misleci so sicer poskušali zgraditi enotno idejno ogrodje, ki bi združevalo vse ljudi, vendar jih je povozil razcepljen fanatični narcizem množic.

Odkar pomnimo, se monoteistične religije v primerjavi s politeističnimi prav arogantno ponašajo kot superiorne. Ne vidijo, da je "monoteizem" samo markanten logo, za katerim skrivajo že hudo gnijočo vsebino. Parsteizem – to je naziv, ki jim bolj pristoji, saj ne častijo več celega boga, temveč le njegove delce, njegove mrtve dvodimenzionalne slike. Zakaj bi sicer potrebovali toliko monoteističnih religij, ki naj bi vse častile istega boga? Še huje – toliko ločin ene in iste religije? In zakaj se v religijah dogaja toliko tistega, čemur naj bi nasprotovale (malikovanje, elitizem, politiziranje, brezobzirno pridobitništvo, duševna, duhovna, spolna zloraba ...)?

Opazujte, kje se najbolj nasršijo ob omembi malikovanja, zlorabe ipd., kje prave svetnike in tiste, ki so jim najbližje (nedolžne, otroke in tiste, ki ne znajo lagati), tako ali drugače križajo – takšna religija nima prav veliko skupnega z ničimer duhovnim, moralnim, božjim, tudi če je nad svoj egregor navesila velikanske transparente s temi zvenečimi besedami. Egregor najbolj zaznamujejo tiste misli in čustva, ki so najintenzivneje prisotni v zavesti vernikov. Morda že slutite, kako učinkovito sredstvo za masovno manipulacijo opisujem. Naslikajte preprostim ljudem strašnega boga, pritegnite k tej podobi njihov strah, omejite jih s strogimi pravili vedenja in jim vcepite občutek krivde zaradi smrtnega greha, s katerim so se rodili, in dobili ste poslušne ovčke, ki bodo vse zavedanje *prostovoljno* predali

takemu (ma)liku boga. Pravzaprav bodo s tem ne prodali, ampak kar predali dušo, duha in telo hudiču. Ne nujno tistemu iz klasičnega pekla, lahko da kar uglajenemu gospodu predsedniku, direktorju, župniku, učitelju, očetu, mami ..., ki še sami ne vedo, da so sužnji temnega egregorja, tako globoko zažrtega v vse pore našega vsakdanjika, da je že kar neviden.

Brez obotavljanja lahko rečem, da so pripadniki oziroma podložniki religij (do 19. stoletja neposredno vsi ljudje v naši civilizaciji, pozneje še vedno večina, le da čedalje bolj posredno in manj očitno) z omejenimi nezavednimi elementi vere že davno pregnali živega Boga iz svojih religij in od takrat samo napihovali na stotine različnih egregorjev. V teh je bilo veliko več teme, kot je spada v religijo. Svetlobe pa niso pregnali le iz religije, ampak tudi iz širše družbe, zato nobena mera razsvetljenstva ni mogla povsem razkaditi tisočletne teme srednjega veka, ki nas precej ovija še danes. Cerkveni predstojniki so strašili duhovniške vajence z grehom in peklom, duhovniki so podobno strašili kongregacijo, verni plemiči podanike, podaniki svoje otroke, otroci mlajše brate in sestre. "Bodi dober, če ne boš tepen!" nam še danes doni v ušesih. In ker so merila dobrote namerno postavljena previsoko, smo pač tepeni. Danes nas služabniki mogočnega egregorja ne strašijo več s sodnim dnem, temveč z grožnjami terorizma, vojn, gospodarske krize, naravnih nesreč, bolezni ... in nas tako silijo, da ga hranimo z zavarovanji in davki, ključavnicami in ograjami, nakupi tablet in cepiv, pištol in nožev. Rezultat je vseprisotno nasilje, ki preveva vso zgodovino zahodne družbe – saj vsak, ki je bil tepen, pač tepe naprej.

Nasilje ne vznika iz poguma, ampak iz strahu. Strah pa je hudičevo drugo ime. V filmu o serijskem morilcu Jeffreyju Dahmerju (mimogrede: fantu iz stroge krščanske družine) je zanimiv prizor, v katerem glavni junak pravi, da je čaščenje križa enako čaščenju električnega stola, saj križ ni bil nič drugega kot naprava za mučenje in usmrnitev. Ob tem me je prešinilo vprašanje: ali ni morda nasilje v zgodovini in sodobnosti naše celotne civilizacije tesno povezano s tem, da smo vsi tako osredotočeni na križ, se pravi na mučilno napravo? Mar ni vsa groza inkvizicije, koncentracijskih taborišč, genocidov, golih otokov, pedofilije, okrutne vzgoje in že vsakdanjih družinskih travm zrasla iz krivde, greha in strahu, ki so nam kot križ toliko stoletij viseli nad glavo, včasih dobesedno, včasih v prenesenem pomenu? Bi nam bilo lažje sprejeti to očitno resnico, če ne bi nekje v podzavesti nosili

arhetipskega strahu pred nevidno kaznijo zaradi bogokletstva? Bi nam bilo še lažje, če s križem ne bi povezovali le trpljenja enega pred dva tisoč leti, ampak trpljenje milijonov v tem trenutku?

Če vemo, da nezavedni del človeka razmišlja v preprostih simbolih, je še lažje razumeti, kako je lahko preprost simbol tako močno zaznamoval toliko generacij. In zakaj danes podjetja s preprostimi simboli podobno prisesavajo nase nezavedne težnje potrošnikov. Logotip iz treh črt in dveh barv švigne mimo razuma in se zapiči v podzavest. Tam se razrašča v povezavi z vtisi, občutki, čustvi. Na koncu dejansko verjamemo v podjetje, v njegove izdelke in usluge. S tem hranimo njegov egregor, ki lahko potem vse močnejše vpliva na nas. Izdelki so vaba, logotip pa je trnek, v katerega ugriznemo in mu dobesedno predamo del sebe. Podobno države s simboli in drugimi orodji ohranjajo nacionalno zavest celo tam, kjer je prebivalstvo preveč raznoliko, da bi takšno zavest gradilo samo po sebi (poglejmo samo primer SFRJ). Tako na silo ustvarjen egregor vsebuje preveč notranjih nasprotij in je povezan s preveč trhlimi idejami, da bi lahko trajno združeval ljudi okoli skupnega cilja.

A saj se ni prav veliko spremenilo. Tudi danes se nekaj pomembnežev zbere in odloči o tem, kateri cilji so pomembni zanje (ter seveda za tiste bogataše in vplivneže, od katerih je odvisen njihov politični oziroma gospodarski uspeh), potem pa druge prepričujejo, da so pomembni tudi zanje. Če se jim posreči prepričati 51 odstotkov volivcev, so dosegli svoje, tistih 49 odstotkov, ki se z njimi ne strinjajo, pa se lahko obriše pod nosom. Zamenjava oblasti povprečnežu ne prinese nič novega, saj se je večina spet pustila prepričati interesom vplivne manjšine, ki se ji morajo nato udinjati vsi po isti dinamiki kot prej – dinamiki polaritete, nepravčnosti, izkoriščanja, brezobzirnosti, kratkovidnosti. Nihče niti ne pomisli, kako bi bilo najbolj prav, najbolj naravno in zdravo, samo naivno se prepustijo vplivu prevladujočega egregorja, saj so se navajeni pasivno podrežati avtoriteti, ki jih večje očara z mojstrskimi prijemi.

Spomnite se nekega velikega domačega podjetja in spremljajte občutke, ki se porajajo v vas. Ga morda doživljate kot prijaznega, prijetnega ali pa brezobzirnega, malomarnega? Čutite, kak *odnos* ima do vas kot potrošnika? Kakšen *obraz* vam kaže? Se vam zdi vredno *zaupanja*? Se vam ne zdi, da ga doživljate skoraj kot osebo? Podjetja se celo zavzemajo za to, da bi jih potrošniki občutili kot človeške, seveda čim bolj skrbne, prijazne, saj se mu le tako lahko približajo na

intimni ravni, na kateri se gradita zaupanje in sprejemanje. Poslovna entiteta, ki se uspešno intimno približa kupcem, postane tudi kolektivna psihična entiteta. Egregor podjetja se zato rad ogrne v modne krinke popkulture, ker le tako uspešno zleze v kolektivno podzavest, od koder najlaže mami človeškega duha.

V davni preteklosti ljudje niso predajali vere brezosebnim pravnim "osebam", uradom in institucijam, temveč bogovom naravnih sil. Indijci, Kitajci, Sumeri, Kelti, Slovani, Grki, Rimljani, pravzaprav vsi predkrščanski narodi so se intuitivno zavedali, da vladajo med naravnimi silami nekakšni odnosi, nam nevidni, pa vendar upodobljivi s simboli, s kakršnimi deluje naše nezavedno. Vsi stari narodi so tako častili božanstva (oziroma egregorje) naravnih elementov, od katerih so bili odvisni. Če teorija o egregorju res drži, so lahko s takim čaščenjem vsaj nekoliko dejansko odganjali sušo, klicali dež, povečevali pridelek, urejali medsebojne spore. Pri tem sploh ni pomembno, ali so božanstva dejansko obstajala kot vesoljne pojavnosti ali pa so bila le miselni konstrukti množic, saj je egregor živ, pa če ima za podlago stvarno ali le izmišljeno pojavnost.

Hindujec še danes prosi Lakšmi in Višnuja, da blagoslovita njegov zakon, v zvezi se zgleduje po Siti in Rami, otroke vzgaja v duhu slikovite vedske kulture; avstralski domorodec ima svoja božanstva narave, ki prinašajo dež, skrbijo za hrano, zdravje itn. V zahodni družbi so te božanske egregorje zamenjala tehnična sredstva in pomaknila naše doživljanje narave proti (ne)jasnim abstrakcijam, ki govorijo v jeziku razuma. Ker smo se oddaljili od narave, se več ne zavedamo svoje odvisnosti od nje, bolj čutimo odvisnost od bencinske črpalke, banke, nakupovalnega središča, televizije. In zato vero predajamo njihovim egregorjem.

Ampak ko pri dnevniku gledamo, na primer, vremensko napoved, te podobe našemu simbolnemu mišljenju niso tako blizu kot v primitivnih družbah podobe boginj dežja in bogov vetra. Je televizijska napoved meteorologa nujno boljša od šamanove, posebej če se obe ujemata? Če se strinjate, da nezavedno razmišlja v simbolih in podobah, se boste morda strinjali tudi s tem, da se šamanova razlaga, čeprav morda ne bi zadovoljila zahodnjaških tehničnih meril, vsekakor bolj sklada z načinom, kako naše nezavedno dojema stvarnost. V tem smislu ni le bolj naravna, temveč je tudi bolj zdrava za našo duševno higieno. S stališča človekove duševnosti je bolj ekološka in holistična.

Naši otroški duši, če ni že povsem zreducirana na racio (raz-dušena), je lažje sprejemati in komunicirati z egregorjem bradatega boga dežja, kot z eggorji zračnega tlaka ali hladne fronte, o katerih govori meteorolog. Pa še nekaj je: boga lahko zaprosimo za boljše vreme, slike na ekranu pa ne; pri bogu je komunikacija vzajemna, pri televiziji in brezosebnih uradih pa ne. S tehniko smo torej bolj deterministični kot z animizmom, obenem pa bolj togi, nestanovitni, ranljivi, nemočni. Kdo si upa z vso gotovostjo zatrditi, da deset milijonov ljudi, ki molijo k skupnemu liku boga dežja, ne more spremeniti vremenskih razmer na določenem ozemlju? V Indiji so še nedavno opravljali tradicionalna žrtvovanja in molitve k tisočletja starim božanstvom na mestih, kjer je dolga leta vladala suša – in res je padel dež. Je to zgolj naključje? Tudi če je, je občutek, ko prikličeš dež, nedvomno enkraten.

Danes naša vera preprosto ne seže več do narave, seže samo do sterilnih družbenih institucij in njihovih ideologij. Na teh institucijah ne rastejo jabolka in buče, iz njih ne piha svež veter, ne sije sonce, ne pada dež. Ko poslušamo pripovedi o bogovih narave in odnosih med njimi, se povezujemo z vesoljem, čutimo, da smo del živega organizma, s katerim utripamo. Ko pa si vse to prepovemo in si dopustimo le hrepenenje po večni transcendentni svetlobi, kjer bomo nekoč (tako vsaj upamo) bivali ob boku edinega absolutnega boga, se bomo želeli ograditi od sveta skušnjave, zaradi katerega smo se pregrešili in se nespametno oddaljili od očeta. Medse in naravo bomo postavili čim več členov, da bi ja pregnali iz duše védenje, da smo z njo eno.

Tako smo v nekaj stoletjih pridrveli do skrajne stopnje oddaljevanja od narave, imenovane potrošništvo. Potrošništvo temelji na miselnosti shizofrene družbe, ki beži sama pred seboj, zato je že neskončno razdrobljeno in zapleteno, ne pa kot narava – homogeno in preprosto. Naš planet je organska celota, odprta vesolju; je kot starinski zaboj brez pokrova, naše znanstvene skice pa ga nezvesto prikazujejo kot moderen predalnik z neskončno predalčki, v katerih so škatlice in mapice s še manjšimi škatlicami in mapicami ... zaprto v zaprtem do neskončnosti. Nekje pod stotinami pokrovov škatlic smo tudi mi. Enako zaviti in pokriti kot vse preostalo, izolirani od vsakega drugega bližnjega elementa, tako daleč od celote, da se v naravi sploh ne počutimo več doma.

Bogu sploh ni bilo treba postaviti kerubov z ognjenimi meči pred vhod v raj, postavili smo jih sami, ko smo se obsodili na kulturno človeškost po bontonu strahu in greha. Pot k božanskosti, v raj, je pot

nazaj k živalskemu. Ne k nezavedno živalskemu, ampak k razsvetljeno živalskemu. Toda skoraj vsi ljudje nosijo v sebi prepričanje, da je biti žival nekaj slabega, manjvrednega. Ne pravim, da moramo nehati biti ljudje, samo spomniti se moramo, kako je biti žival. Praktično! Kako bi jedli, če bi živeli v naravnem okolju, kako bi spali, sedeli, kako bi hodili, tekli, dihalo ... Filozofija in religija bi si morali postavljati tudi taka vprašanja in nanja odgovarjati, izhajajoč iz naravne zgradbe človeškega telesa, duha in duše; obe bi morali biti praktični in prizemljeni, sicer sta zgolj sami sebi namen in neživljenjski. Le iz zdravega duha (ki prebiva v zdravem telesu po starem motu *mens sana in corpore sano*) vznikata zdrava modrost. Če nimamo možnosti živeti kot živali, pa ne moremo biti zares zdravi, zato tudi egregorji, ki jih ustvarjamo, da bi nam urejali skupno življenje, niso zdravi.

Vse skupaj se začne že v otroštvu, ko nas starši znotraj institucije družine (prvega egregorja, s katerim se srečamo) začnejo obremenjevati s svojimi pričakovanji, ki jih nezavedno črpajo iz kolektivnih norm. Poskušajo nas stlačiti v svoje predstave o tem, kaj bi mi morali postati. Radi se pohvalijo pred sodelavci: "Moj Jožek pa je shodil že pri devetih mesecih! Moja Martina že tako lepo govori! Moj Jakec je tako čist!" Starši svoje predstave tako trdno oklenejo okoli nežnega bitja, da ostane v duševnih razsežnostih drobno kot bonsaj. To ima sicer naravne prednosti, saj tudi bonsai v naravi ne zraste zaman kot bonsaj. Če si majhen, pritalen in žilav, boš prenesel vsako nevihto in dež, vsako teptanje, mečkanje, žaljenje in izkoriščanje. Družba je samo velika družina, zato so v njej udarne burje še pogostejše, orkani so mnogo silovitejši, tako da v njej res moraš biti bonsaj, da preživiš – neplodno, trpežno, kratkoživo, pritlikavo bitje, ki se zna zažreti v suho prst in celo iz skale izsesati nekaj življenja.

Ko odraščamo, se priklapljanje na egregorje nadaljuje. Pravzaprav so vsi pripadniki skupine – družine, društva, stranke, religije ali celo države – psihično del egregorja skupine, ki ji pripadajo, zato v vsakem trenutku pripadamo več egregorjem in smo nezavedno deležni njihovih vplivov. Posledica je pogosto notranja duševna zmešnjava in omejenost notranje svobode. To je lepo vidno pri udomačenih živalih – niso več samo to, kar so v naravnem okolju, temveč so se prisiljene prilagajati okoliščinam in pričakovanjem lastnikov, kar jih naredi ne le odvisne od njih, ampak tudi zbegane, notranje neprilagojene. Enako smo udomačeni tudi ljudje: prisiljeni smo biti nekaj drugega kot to, kar smo. Egregorji so kot naši lastniki, ki z nenaravnimi normami

določajo naš vsakdanjik, v katerem se čutimo utesnjene, ne upamo pa se jim upreti, ker bi izgubili občutek varnosti. Nekaterih egregorjev se je sploh nemogoče osvoboditi, denimo egregorja države, v kateri živimo. Možno pa se je otresti vpliva tistih, ki niso bistveni, in jih nehati podpirati s ponavljajočimi se dejanji, ki mejijo na obrede (danes to ni več nedeljska maša, temveč sobotno nakupovanje, petkovo ponočevanje, stalno menjavanje avtomobilov in prenosnih telefonov ... da o togo določenem delavniku in šolskem urniku niti ne govorimo).

Takih egregorjev je nešteto. Razkropljeni so, sprti, nekoherentni, včasih malce zmešani, včasih naravnost blazni. Vsem je skupno to, da korenin nimajo v zemlji sredi naravnega okolja, temveč vsak v svoji veliki plastični vazi – ekološko ozaveščeni egregorji pa včasih tudi v ročno narejenih glinenih vazah, v katerih ni umetnih gnojil. Toda šele v zadnjih dveh, treh desetletjih vznikajo prvi osamljeni primeri egregorjev, ki težijo k popolnemu integriranju v naravno okolje. Preostali, ki rastejo v vazah, negujejo živahne odnose zgolj nad tlemi, prepletajo krošnje, manjka pa jim trdnosti in stabilnosti, ki bi ju imeli, če bi pognali korenine globoko v zemljo in jih prepletli med seboj. Gozd, v katerem živimo, je torej brez pravih korenin! Ne sliši se ravno najbolje, ne? Ko pogledamo gor, vidimo goste krošnje, doli pa iz majhnih lončkov štrlijo prenagnetene korenine. Bonsaj, kot smo že rekli, le postavljen na glavo. Saibon torej.

Če se ozrete okoli sebe, ne boste mogli spregledati preobila hrane za vsa čutila, v kateri dobesečno plavamo kot trakulja. Obenem pa v duševni in duhovni puščavi preživljamo na pesti zemlje in od redkih kapelj dežja. Pa še tisto malo duhovnega in simboličnega, kar smo si pustili, je nekako skisano, neokusno, ne služi nam, temveč samo sebi. Duša je obsojena na skrajni asketizem, ker nima ne neba ne zemlje, od katerih je odvisna. Od neba jo ograjuje steklo, od zemlje beton. Kljub vsemu izobilju, kakršnega si še pred sto leti ne bi mogli niti predstavljati, s katerim smo načičkali svoje umetno okolje, smo duhovno hudo sestradani.

Ko iščemo hrano za dušo v umetnosti, jo celo tam le redko najdemo. Prizadevno nam jo silijo pod nos popglasba in hollywoodski filmi (ter vmes reklame). Ker je umetnost enako razdrobljena kot vse drugo, razsajena po vazah, zares živa le od stebela navzgor, tudi njen vpliv seže le do krošenj. Tam pa prav veliko res revolucionarnega ne more doseči. Dosega le take premike moči z leve na desno in z desne na levo, kakršni so vidni v politiki. Da bi umetnost upravičila vlogo

nosilca duhovnih vrednot, bi se morala spustiti do korenin naših zablod in spregovoriti v naravnem jeziku duše ter v svetovnem merilu ustvariti enoten egregor, ki ne bi le razpletal vej, ampak bi razbijal vaze in osvobajal korenine.

Literatura bi to zmogla, če bi se povsem iztrgala iz primeža običajnega, saj je orodje z neizmernim potencialom, le dovolj pogumna in zdrava mora biti. Vešč pisatelj lahko oblikuje bolj žive like od dejanskih, ki pritegnejo množice, da jim podarijo svojo vero, svoje zavedanje, s čimer jih nadalje oblikujejo v še bolj človeške junake z neizmerno močjo. Povrhu tega lahko ustvarijo egregor, po vplivu močnejši od sedanjih razpuščenih egregorjev, ki po objektivnih merilih škodijo vsemu, kar živi na Zemlji. Zgodovina je polna literarnih junakov, ki so močnejše zaznamovali razvoj človeštva kot mnogi politiki, plemiči in gospodarstveniki skupaj. Danes krvavo potrebujemo takega junaka, ki bi ga sprejele čim širše množice in ga podprle s svojim zavedanjem, da bi lahko vpliv in moč prenesel na tiste, ki se borijo proti uničevanju življenja. Sedanja družba je po značaju nekrofilna, zaljubljena v mrtvo (ne nujno v povezavi s spolno iztirjenostjo), zato dopušča oblast tiranom, ki sejejo smrt. Nasprotje temu je biofilija, ljubezen do živega. "Vsaka živa snov kaže težnjo po integriranju in spajanju, nagiba se k zlivanju z različnimi nasprotnimi entitetami, da bi rasla strukturirano," je zapisal Erich Fromm. In še: "Poln razvoj biofilije najdemo v produktivni usmeritvi človeka. Osebo, ki do kraja ljubi življenje, privlačita življenje in rast, pa naj bo to kjer koli. Graditi in snovati je za takšno osebo pomembnejše, kot pa imeti. Takšna oseba se zna čuditi in raje vidi kaj novega, kot pa da najde varnost tistega, kar potrjuje že znano. Ljubi pustolovščino živega veliko bolj kot pa varnost. Njen pristop k življenju je prej funkcionalen kot pa mehaničen. Vidi celoto prej kot le dele, prej zgradbo kot pa seštevek. Želi oblikovati in vplivati z ljubeznijo, razumom, s svojim zgledom; ne s silo, ne s sekanjem stvari na kosce, ne z uradniškim postopkom administriranja človeka, kot da bi bil človek predmet."

Danes gradimo egregorje nad mrtvim ne nad živim, vpliv egregorjev na nas pa se kaže po tem, da smo (dobesedno) debelo zaviti v mrtvilo. Prvotni razlog za to vidim v puščavskih semitskih religijah, ki so narekovale nekrofilni razvoj družbe, pozneje pa v industrializaciji, kapitalizmu in potrošništvu, ki so dotlej zastavljeno še potencirali in, kot sem že zapisal, vstavljali vedno nove člene med nas in naravo. V

bistvu gre ves čas za eno in isto religijo, ki se trmasto noče spremeniti, le večje menjava preobleke. Najnenavadnejše za sejalca smrti je to, da se mu je tako težko sprijazniti z lastno umrljivostjo. Kakor vse prinašalce smrti v naravi (bakterije, viruse, glivice, plesni) je tudi globalni egregor smrti zelo težko ubiti. Pravzaprav bi s tem, ko bi ga poskusili premagati v neposrednem spopadu in ga pokončati, ravnali narobe. Puščave ne moremo "ubiti" z nobeno količino vode, njenega nasprotja, za to je potrebno načrtno zasajanje življenja v pusto pokrajino, ki bo vodo zadrževalo. Enako se lahko egregorju smrti postavimo po robu le tako, da začnemo čezenj načrtno zasajati življenje.

Zakoni narave, ki je kot univerzalna bitnost neizpodbitno mogočnejša od vseh drugih fizičnih in eteričnih entitet, trdno določajo razvoj vsega živega (in mrtvega). In eno temeljnih pravil je: kar ima začetek, ima tudi konec. Temu pravilu se ne more upreti niti najbolj žilav egregor. Edino, o čemer lahko ljudje pri tem odločamo, je, ali bomo mi nadživeli njega, ali pa bo on v novi preobleki in za ceno razdejanja mnogih duš nadživel nas. Razmnožil nas je, da bi se sam laže razraščal čez svet, ne zato, ker bi nam bilo tako bolje. Še predobro mu gre, zato se kar ne želi sprijazniti s svojim skorajšnjim propadom, h kateremu drvi. Naj smo od njegovega hipnotičnega glasu še tako prepričani, da se razvijamo v pravi smeri, kmalu se bomo preprosto morali predramiti in si priznati, da smo živeli v laži, ali pa bomo skupaj z njim zgrmeli v prepad. Iz raja nas je premamil v pekel in nas povrhu vsega še prepričal, da smo si sami krivi za to. Z obljubami o večnem odrešenju, ki je odvisno le od njega, in nikakor od nas, nas je sprogramiral na pasivno pokornost usodi.

Skrajni čas je že, da začnemo skupaj graditi novi egregor življenja, ki bo prerasel mrtvilo v naših telesih, dušah in okolju. Čez petsto let bo nekdo v deblu in prvih treh vejah veličastnega drevesa življenja še videl obrise križa, iz katerega se je razraslo, ker smo ga *mi* zasadili v zemljo. Ne bo pa ga več povezoval s smrtjo, krivdo in trpljenjem, ampak z lepoto brezskrbnega življenja, ki mu ga je omogočil dobri prednik. Senca preteklosti pod gosto krošnjo ne bo srhljivo hladna, pod njo bo ležal brezskrbno, s travno bilko med zobmi in nasmehom na obrazu, ker bo vedel, kako skrbeti za drevo, da bosta drug drugemu v oporo. Zanj raj ne bo onstranski mogoče, ampak tostranski gotovo.